

Liikenne- ja viestintävaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi laajakaistarakentamisen tuesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi laajakaistarakentamisen tuesta (HE 221/2020 vp): Asia on saapunut liikenne- ja viestintävaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut (etäkuuleminen):

- yksikön johtaja Maija Ahokas, liikenne- ja viestintäministeriö
- erityisasiantuntija Aino Koskinen, liikenne- ja viestintäministeriö
- erityisasiantuntija Hanna-Mari Kuhmonen, työ- ja elinkeinoministeriö
- teollisuusneuvos Tapani Mattila, työ- ja elinkeinoministeriö
- erityisasiantuntija Jussi Pääkkönen, Kilpailu- ja kuluttajavirasto
- erityisasiantuntija Taina Väre, Suomen Kuntaliitto
- toimitusjohtaja Janne Paunonen, Keski-Suomen Valokuituverkot Oy
- toimitusjohtaja Eero Ikonen, Kuhmoisten Laajakaista Oy
- toimitusjohtaja Tuomo Puhakainen, Saimaan Kuitu Oy
- toimitusjohtaja Jarmo Matilainen, Finnet-liitto ry
- hallituksen puheenjohtaja Aatu Sampपाल, Suomen Seutuverkot ry
- lakiasioiden päällikkö Marko Lahtinen, Tietoliikenteen ja tietotekniikan keskusliitto FiCom ry

Valiokunta on saanut ilmoituksen, ei lausuttavaa:

- Ukkoverkot Oy

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki laajakaistarakentamisen tuesta ja kumottavaksi laajakaistarakentamisen tuesta haja-asutusalueilla annettu laki. Ehdotettu laki mahdollistaisi laajakaistarakentamisen tukemisen valtion varoista. Laki sisältäisi säännökset tuen myöntämisen ja maksamisen edellytyksistä sekä toimivaltaisesta tukiviranomaisesta ja tämän tehtävistä.

Esitys liittyy pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelman strategiseen kokonaisuuteen elinvoimainen Suomi. Hallitusohjelman mukaan laajakaistatukiohjelmaa jatketaan. Tukiohjelma

Valiokunnan mietintö LiVM 17/2020 vp

suunnataan alueille, joille kaupallista laajakaistaa ei ole tulossa ennen vuotta 2025, ja siinä huomioidaan myös taajamien ongelmat.

Julkisen talouden suunnitelman mukaan tukiohjelmaan varataan viisi miljoonaa euroa vuodelle 2021. Esitetyllä tuella nopeiden laajakaistayhteyksien piiriin olisi tavoitteena saada noin 10 000 uutta kotitaloutta.

Laajakaistarakentamisen tukeminen mahdollistettaisiin alueilla, joilla nopean laajakaistan kaupallista tarjontaa ei ole. Tukea voitaisiin myöntää sellaisten nopeiden laajakaistayhteyksien rakentamiseen, jotka pystyvät tarjoamaan edistyksellisen ja tasalaatuisen yhteyden myös tavanomaisissa ruuhka-aikaolosuhteissa. Tukikelpoisia olisivat pysyviin ja vapaa-ajan asuntoihin sekä yritysten ja julkishallinnon toimipaikkoihin toimitettavat liittymät. Kaupallisesti tarjolla olevat laajakaistayhteydet sekä suunnitelmat niiden rakentamiseksi kartoitettaisiin ennen valtiontuen julkista hakumenettelyä. Esitys liittyy valtion vuoden 2021 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2021.

VALIOKUNNAN YLEISPERUSTELUT

Julkisen talouden suunnitelman mukaan hallituksen esityksen mukaiseen tukiohjelmaan varataan viisi miljoonaa euroa vuodelle 2021. Esitetyllä tuella nopeiden laajakaistayhteyksien piiriin on tavoitteena saada noin 10 000 uutta kotitaloutta ja vapaa-ajan asuntoa.

Valiokunta pitää esityksen tavoitteita hyvinä ja kannatettavina. On hyvä, että pyritään lisäämään nopeita laajakaistayhteyksiä koko Suomen alueelle ja että byrokratiaa on vähennetty uudessa mallissa. Esityksen lähtökohtana oleva teknologianeutraalius on tarpeen, jotta voidaan varautua myös teknologian kehitykseen. On mitä todennäköisintä, että työn tekemisen muodot tulevaisuudessa ovat moninaisempia käsittäen enemmän etätöitä ja eri paikoissa tehtävää työtä.

Teknologianeutraalius

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan Euroopan komission niin sanotun yleisen ryhmäpoikkeusasetuksen mukaan tuki on myönnettävä avoimen, läpinäkyvän ja syrjimättömän tarjouskilpailumenettelyn perusteella, jossa noudatetaan teknologianeutraaliuden periaatetta. Näin erilaisilla teknologioilla toteutettavia verkkoja voidaan hyödyntää erilaisten alueiden tarpeita vastavasti sekä kiinteässä verkossa että mobiiliverkossa.

Säädetyt nopeudet

Asiantuntijakuulemisessa on kiinnitetty huomiota asetuksessa säädettyihin nopeuksiin. Nyt käsiteltävänä olevassa esityksessä tukiohjelman ehtoja esitetään muutettaviksi siten, että tukikelpoiselta nopealta laajakaistayhteydeltä ei vaadittaisi enää lataus- ja lähetysnopeuden symmetrisyyttä. Käsiteltävänä oleva esitys ei näin ollen edistä EU:n symmetrisuuden tavoitteen saavuttamista.

Valiokunnan mietintö LiVM 17/2020 vp

Asiantuntijakuulemisessa on esitetty, että symmetrisyys ei kuitenkaan ole välttämätön, jos paluusuunnankin nopeus on tulkittavissa edistykselliseksi eli vähintään 100 Mbit/s.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että on tärkeää varmistaa, että asetuksessa säädettävät nopeudet mahdollistavat etätyön ja monet tietoyhteiskunnan palvelut. Saapuvan ja lähtevän liikenteen nopeuksien välillä ei pidä olla isoja vaihteluita. Tuettavien laajakaistayhteyksien pitää edelleen olla edistyksellisiä ja tasalaatuisia myös ruuhka-aikaolosuhteissa. Valiokunta pitää välttämättömänä, että valtioneuvosto tarkoin arvioi ja seuraa nopeuksien riittävyyttä ja tarvittaessa ryhtyy toimenpiteisiin nopeuksien tarkistamiseksi asetuksessa.

Vapaa-ajan asuntojen tuki

Valiokunta pitää hyvänä tuen laajentamista koskemaan myös vapaa-ajan asuntoja. Näin tukikehitysohjeita muutetaan siten, että tukiohjelman piirissä ovat kaikki asuin- ja sijaintipaikat riippumatta siitä, ovatko ne vakinaisia tai vapaa-ajanasuntoja. Tällä muutoksella osaltaan varmistetaan ja lisätään asiakkaiden ja liittymien määrää ja siten koko hankkeen rakenteellista ja taloudellista pohjaa. Saadun selvityksen mukaan tällä on merkitystä liittymämääriin ja investointien toteutumiseen ja toisaalta vain pieni vaikutus kustannuksiin.

Kuntien maksusuudet

Asiantuntijakuulemisessa on tuotu esiin huoli kuntien maksuosuuksista ja niitä on pidetty korkeina ja jopa kohtuuttomina. Esityksessä todetaan sen koskevan kuntia, jotka ovat halukkaita tukemaan alueelleen rakennettavaa verkkoa ja kykeneviä osallistumaan taloudellisesti kunnan maksuosuuteen hankkeessa. Lakiesitys ei siten tuo pakollisia menoja kunnille. Kuntien maksettavaksi tulisi yhteensä 0,7—5 miljoonaa euroa riippuen siitä, miten hankkeet jakautuvat eri maksuluokkien mukaisesti kuntiin. Valiokunta pitää tarkoituksenmukaisena, että kunnat osallistuvat alueillaan oleviin laajakaistahankkeisiin. Samalla valiokunta kuitenkin kiinnittää huomiota siihen, että tämä johtaa helposti siihen, että maksusuudet rasittavat nimenomaan niitä kuntia, joissa markkinaehtoista laajakaistan rakentamista ei synny.

Valiokunta korostaa, että mikäli kunnan maksuosuus edellytetään asetusluonnoksen mukaisesti, on tärkeää, että tukiprosenttien kriteerit on määritelty siten, että niillä voidaan varmistaa hankkeen taloudellinen onnistuminen eri puolilla maata. Hallituksen esityksen mukaan arviointia tehtäessä kriteereinä käytetään kunnan taloudellista kantokykyä sekä väestön määrää ja taajama-asutusta. Asiantuntijakuulemisessa on korostettu, että mikäli taloudellisella kantokyvyllä tarkoitetaan tässä taseen yli- tai alijäämää, tulee tämä kriteeri arvioida uudelleen. Huomiota on asiantuntijakuulemisessa kiinnitetty siihen, että taseen yli- tai alijäämä on kestävä peruste, jolla ei ole merkitystä hankkeen taloudellisen onnistumisen eikä kunnan sitoutumisen näkökulmasta. Hankkeiden taloudelliseen onnistumiseen vaikuttavat käytännössä harvaan asutun maaseudun etäisyydet, asutuksen määrä sekä kuntien erilaiset aluerakenteet (taajama vs. kunnan laajuus ja rakentamisen tarve kunnan eri osissa). Käytännössä taloudellisen merkityksen ja kannattavuuden ratkaisee myös asukaskohtainen kustannus.

Valiokunta kiinnittää myös huomiota covid-19-pandemian aiheuttaman taloudellisen tilanteen vaikutuksiin kuntien maksukykyyn ja toteaa, että pitää tarkkaan harkita kuntien maksuosuusluok-

Valiokunnan mietintö LiVM 17/2020 vp

kia. Saamansa selvityksen perusteella valiokunta pelkää korkeiden maksuosuuksien johtavan ongelmiin varsinkin niissä kunnissa, joissa markkinalähtöisesti laajakaistaa ei muutenkaan rakenneta. Huolena on, että erittäin harvaan asutuille alueille ei tällä lailla hankkeita synny.

Valiokunta pitää välttämättömänä, että kuntien maksuosuusluokkia vahvistettaessa kuntien luokkaa pitää harkita tarkkaan ja kriteerejä tulkita kuntien ja asiakkaiden etujen mukaisesti. Näin valiokunta katsoo, että pitää pyrkiä siihen, että korkeimmassa luokassa ei olisi monta kuntaa, vaan suurimman osan tulisi kuulua alimpaan luokkaan.

Valiokunta korostaa, että asetusta pitää arvioida ja seurata ja tarpeen vaatiessa muuttaa, ja esittää eduskunnalle hyväksyttäväksi lausuman, että eduskunta edellyttää,

että valtioneuvosto seuraa tarkoin lain tavoitteiden toteutumista ja varsinkin, että kuntien maksuosuudet eivät muodostu kohtuuttomiksi, ja tarvittaessa ryhtyy toimenpiteisiin lain ja asetuksen muuttamiseksi.

Laajakaistainvestointien selvittäminen ja viestintäyhteyksien kehittäminen

Liikenne- ja viestintäministeriö on todennut valiokunnalle, että Suomi aikoo edistää edistykselisten viestintäyhteyksien kehittämisen rahoittamista myös EU:n elpymispaketista. Suomen kestävän kasvun ohjelma on parhaillaan valmisteltavana, minkä yhteydessä selvitetään nopeiden laajakaistayhteyksien edistämisen kokonaistilannetta.

Asiantuntijakuulemisen mukaan selvitystarve laajakaistainvestointien kokonaistilanteen hahmottamiseksi ja asetettujen tavoitteiden toteuttamiseksi on ajankohtainen varsinkin koronaepidemian ja elvytyspaketin osalta. Selvityksessä tulisi tarkastella kokonaisuutena laajakaistainvestointien rahoitustarvetta sekä eri rahoitusmuotojen, EU-rahoituksen ja aluekehitysvarojen käyttöä, jotta julkisilla panostuksilla saatava hyöty olisi mahdollisimman suuri. Selvityksessä tulisi myös huomioida laajakaistainvestointien lisäarvo ja kerrannaisvaikutukset, muun muassa valtion hajasijoitustavoitteet, paikkariippumattoman työn mahdollisuudet sekä huoltovarmuus ja turvallisuus.

Seuranta

Valiokunta pitää välttämättömänä, että valtioneuvosto seuraa tarkoin lain ja asetuksen tavoitteiden toteutumista kokonaisuutena ja tarvittaessa ryhtyy nopeisiin toimenpiteisiin ongelmien korjaamiseksi.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Liikenne- ja viestintävaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 221/2020 vp sisältyvän lakiehdotuksen.

Valiokunnan mietintö LiVM 17/2020 vp

Eduskunta hyväksyy yhden lausuman. (Valiokunnan lausumaehdotus)

Valiokunnan lausumaehdotus

Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto seuraa tarkoin lain tavoitteiden toteutumista ja varsinkin, että kuntien maksuosuudet eivät muodostu kohtuuttomiksi, ja tarvittaessa ryhtyy toimenpiteisiin lain ja asetuksen muuttamiseksi.

Helsingissä 1.12.2020

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Suna Kymäläinen sd
varapuheenjohtaja Ari Torniainen kesk
jäsen Seppo Eskelinen sd
jäsen Juho Kautto vas
jäsen Jouni Kotiaho ps
jäsen Johan Kvarnström sd
jäsen Joonas Könttä kesk
jäsen Sheikki Laakso ps
jäsen Jenni Pitko vihr
jäsen Mirka Soinikoski vihr
jäsen Kari Tolvanen kok
jäsen Paula Werning sd
varajäsen Jari Ronkainen ps

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Mika Boedeker

Valiokunnan mietintö LiVM 17/2020 vp Vastalause

VASTALAUSE

Perustelut

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki laajakaistarakentamisen tuesta ja kumottavaksi laajakaistarakentamisen tuesta haja-asutusalueilla annettu laki. Ehdotettu laki mahdollistaisi laajakaistarakentamisen tukemisen valtion varoista. Laki sisältäisi säännökset tuen myöntämisen ja maksamisen edellytyksistä sekä toimivaltaisesta tukiviranomaisesta ja tämän tehtävistä. Esitys liittyy pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelman strategiseen kokonaisuuteen elinvoimainen Suomi. Hallitusohjelman mukaan laajakaistatukiohjelmaa jatketaan. Tukiohjelma suunnataan alueille, joille kaupallista laajakaistaa ei ole tulossa ennen vuotta 2025 ja siinä huomioidaan myös taajamien ongelmat. Julkisen talouden suunnitelman mukaan tukiohjelmaan varataan viisi miljoonaa euroa vuodelle 2021. Esitetyllä tuella nopeiden laajakaistayhteyksien piiriin olisi tavoitteena saada noin 10 000 uutta kotitaloutta. Esitys liittyy valtion vuoden 2021 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä. Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2021.

Perussuomalaisten valiokuntaryhmä pitää esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Näemme hyvänä sen, että laajakaistarakentamisen tukeminen mahdollistettaisiin alueilla, joilla nopean laajakaistan kaupallista tarjontaa ei ole. Tukea voitaisiin täten myöntää sellaisten nopeiden laajakaistayhteyksien rakentamiseen, jotka pystyvät tarjoamaan edistyksellisen ja tasalaatuisen yhteyden myös tavanomaisissa ruuhka-aikaolosuhteissa. Lisäksi tukikelpoisia kohteita olisivat pysyviin ja vapaa-ajan asuntoihin sekä yritysten ja julkishallinnon toimipaikkoihin toimitettavat liittymät. Kaupallisesti tarjolla olevat laajakaistayhteydet sekä suunnitelmat niiden rakentamiseksi kartoitettaisiin ennen valtiontuen julkista hakumenettelyä.

Samaten näemme valiokuntaryhmänä, että laajakaistaohjelman toimeenpanon jatkamisella ja sen strategian tavoitteiden tasapuolisella saavuttamisella on olennainen merkitys esimerkiksi maan reuna-alueilla toimiville yrityksille sekä niiden menestymiselle.

Toisaalta tulee myös muistaa, että tietoyhteiskuntakehityksen myötä erilaisia yhteiskunnan palveluja tarjotaan yhä enenevässä määrin viestintäverkkojen kautta. Toimivien ja riittävän nopeiden viestintäyhteyksien tarve korostuu etenkin harvaan asutuilla alueilla, joissa etäisyydet ovat pitkiä ja kaikkia palveluita ei ole muutoin saatavilla. Valiokuntaryhmämme pitää erityisen tärkeänä sitä, että myös harvaan asuttujen alueiden asukkaat sekä yritykset ja oppilaitokset otetaan nykykehityksessä huomioon. Olemme kuitenkin sekä valiokuntaryhmänä että eduskuntaryhmänä huolissamme siitä, että nyt mahdollisesti rakennettavat yhteydet eivät kuitenkaan ole riittävän nopeita ja toimintakykyisiä tulevia vuosia silmällä pitäen. Samaten olemme huolissamme siitä, että yleinen kuntien maksuosuus esityksessä on yhä varsin korkea. Tämän johdosta näemmekin, että sen tulisi olla nykyistä alhaisempi prosentuaalisesti. Näin siksi, etteivät kuntien rahoitus- ja maksuosuudet tule liian raskaiksi nykyisessä taloudellisessa tilanteessa, jossa elämme.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

Valiokunnan mietintö LiVM 17/2020 vp
Vastalause

että lakiehdotus hyväksytään muutoin valiokunnan mietinnön mukaisena paitsi 8 §:n 2 momentti muutettuna (*Vastalauseen muutosehdotukset*) ja

että hyväksytään yksi uusi lausuma (*Vastalauseen lausumaehdotus*).

Vastalauseen muutosehdotukset

8 §

Maksuosuudet tukikelpoisista kustannuksista

Kunnan maksuosuus on 20 prosenttia. Kunnissa, joille laajakaistahankkeen rahoittaminen muutoin muodostaisi kohtuuttoman taloudellisen rasitteen kunnan maksuosuus on 8 tai 20 prosenttia. Kriteereinä arviointia tehtäessä käytetään kunnan taloudellista kantokykyä sekä väestön määrää ja taajama-astetta. Valtiontukea myönnetään enintään 58 prosenttia laajakaistahankkeen tukikelpoisista kustannuksista, jos kunnan maksuosuus on 8 prosenttia ja enintään 42 prosenttia, jos kunnan maksuosuus on 20 prosenttia.

Vastalauseen lausumaehdotus

Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy viivytyksettä toimenpiteisiin, joilla turvataan kaikille niin kaupungeissa kuin maaseudulla mahdollisuus käyttää laajakaistayhteyttä, jonka vähimmäisnopeus sekä saapuvassa että lähtevässä liikenteessä on vähintään 100 Mbit/s ja jonka vähimmäisnopeus on kasvatettavissa vähintään yhteen gigabittiin sekunnissa.

Helsingissä 1.12.2020

Sheikki Laakso ps
Jouni Kotiaho ps
Jari Ronkainen ps